

Кужелєв М. О.,
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану особливого значення набувають питання формування доходної бази державного бюджету, адже саме починаючи з 2022 року фактично з'явився його умовний поділ на військову та цивільну частини. І якщо фінансування цивільних витрат відбувається за рахунок міжнародних грантів, то військові видатки, згідно домовленостями з країнами-партнерами, можуть фінансуватися виключно за рахунок власних ресурсів України.

Крім того, наповнення державного бюджету України має важливе значення з низки інших соціально-економічних причин [1; 2]:

1. Держава має забезпечити виплату пенсій, соціальної допомоги постраждалим внаслідок війни громадянам, зарплат бюджетникам. Це, з одного боку, необхідно для підтримки життєдіяльності населення, а з іншого – забезпечує необхідні податкові надходження, які й використовуються на оборону та ЗСУ.

2. Український уряд, незважаючи на дію мораторію на обслуговування державного боргу продовжує сплачувати відсотки по кредитах МВФ та обслуговувати внутрішні боргові зобов'язання.

3. Суттєві руйнації енергетичного комплексу країни потребують постійної фінансової підтримки. Достатньо згадати, що лише у 2023 році на фінансування статей «Інша економічна діяльність» та «Інші галузі паливно-енергетичного комплексу» було витрачено 42,4 млрд. грн. (без детального розпису цих витрат).

4. Затверджений державний бюджет на 2024 рік одразу носив політично-

популістський зміст та був розкритикований фахівцями ще на етапі розробки, отже необхідність в мобілізації ресурсів всередині країни зростає кратно.

Але, на жаль, Міністерство фінансів України для вирішення проблеми наповнення державного бюджету продовжує переважно використовувати фіскально-каральні інструменти, про що свідчать дослідження не тільки міжнародних фінансових інституцій, а й Звіт за результатами розслідування за власною ініціативою, проведений Радою бізнес-омбудсмена України (далі – РБО) [3].

Проведений аналіз роботи Державної податкової служби України (алі – ДПС) за період з 2017 по 2023 роки свідчить про ряд цікавих фактів щодо впливу податкових перевірок на формування доходної бази державного бюджету [3]:

1. Переважна більшість підприємців не довіряють ДПС України. Згідно Звіту РБО центральному апарату ДПС довіряють лише 18,9% опитаних бізнесменів, а довіра регіональним ДПС склала лише 13,3%. Це катастрофічна ситуація до державної інституції, адже в основі економічних взаємовідносин бізнесу та держави у будь-якій розвиненій країні покладено саме довіра та державно-приватне партнерство у розбудові суспільства.

2. Податкові перевірки приносять у доходну частину державного бюджету близько 1% від загальних податкових надходжень. Тобто, незважаючи на факт, що податкові перевірки сприймаються суспільством як основний метод наповнення державного бюджету, 99% податкових платежів сплачуються бізнесами добровільно і добросовісно. А з донарахованих за результатами перевірок штрафів на загальну суму 346, 2 млрд. грн. (за досліджуваний період з 2017 по 2023 рр.) до бюджету потрапило лише 24,7 млрд. грн. (7%), адже ДПС не змогла у судах довести справедливість виписаних підприємствам штрафних санкцій у 85% випадків.

3. Національні бізнеси сприймають податкові перевірки як додаткове фінансове навантаження та 55,9% з опитаних закладають витрати на «супровід перевірок» в ціну своїх товарів та послуг. Отже, за непрофесійну діяльність

окремих посадових осіб ДПС сплачують звичайні громадяни. Це прискорює інфляційні процеси в національній економічній системі та знижує загальний рівень довіри платників податків до держави в цілому.

Таким чином, існуючі підходи ДПС до вирішення проблеми наповнення доходної частини державного бюджету України можна вважати неефективними та антисоціальними, особливо в умовах воєнного стану та фактичного виживання як окремо взятих громадян, так й бізнесів, які незважаючи на втрати і руйнування виробничих потужностей та інфраструктури продовжують функціонувати, забезпечуючи робочі місця, доходи співробітникам та сплачуючи податки [4; 5]. Треба принципово змінити парадигму взаємовідносин бізнесу та держави, перевівши їх у площину партнерства й симбіозу у досягненні головної мети українського суспільства – перемоги у війні та збереженні незалежності та територіальної цілісності країни.

Література

1. Нечипоренко А. В., Панченко І. В., Мороз Л. О. Стан і перспективи розвитку податкової політики України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 348-354.
2. Kuzheliev M. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. *Association agreement: driving integrational changes: collective monograph*. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374-385.
3. Податкові перевірки. *Звіт за результатами розслідування за власною ініціативою, проведений Радою бізнес-омбудсмена України*. Квітень, 2024. URL: <https://boi.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/podatkov-i-perevirky-v2.pdf>
4. Кужелєв М. О. Управління публічними фінансами в умовах реформування економіки України. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України* : зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 березня 2020 р. Ірпінь, 2020. С. 42-44.
5. Zherlitsyn D., Rekunen I. The impact of inflation targeting on macroeconomic indicators in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2020. № 15(2). P. 94-104.